

Instytut Ekspertyz
Ekonomicznych
i Finansowych w Łodzi

Roczny plan naukowy
Instytutu Ekspertyz Ekonomicznych i Finansowych w Łodzi
na 2021 rok

PROJEKT

Łódź, wrzesień 2020

Wprowadzenie

W *Rocznym planie naukowym na 2021 rok* zaplanowanych zostało 9 tematów badawczych:

- 1) Ocena wiarygodności i rzetelności wycen przedsiębiorstw oraz nieruchomości w procesie opracowywania opinii sądowych z zakresu rachunkowości i finansów;
- 2) Metody identyfikowania postawy (wzorca) dobrego gospodarza w kontekście szacowania szkody majątkowej;
- 3) Metody szacowania dochodu – uwarunkowania wyboru i problemy stosowania;
- 4) Rola rachunkowości w dokumentacji zbrodni ludobójstwa popełnionych w okresie II wojny światowej. Perspektywy ofiar i sprawców;
- 5) Wpływ regulacji prawnych na wahania luki w podatku VAT;
- 6) Bezpieczeństwo systemów opartych na blockchain;
- 7) Zmiany oferty dla konsumentów w okresie pandemii COVID 19 – analiza zagrożeń dla konsumentów;
- 8) Rodzaje piramid finansowych występujących w Polsce;
- 9) Skala naruszeń art. 171 Prawa Bankowego i sposoby maskowania czynności zastrzeżonych dla podmiotów licencjonowanych.

Wszystkie tematy badawcze zaplanowane w *Rocznym planie naukowym na 2021 rok* wpisują się w *Wieloletni plan naukowy Instytutu Ekspertyz Ekonomicznych i Finansowych w Łodzi na lata 2019-2023*, przyjęty 24 października 2019 r.

1. Ocena wiarygodności i rzetelności wycen przedsiębiorstw oraz nieruchomości w procesie opracowywania opinii sądowych z zakresu rachunkowości i finansów

1.1 Cel badania

Celem badania jest opracowanie udoskonalonych metod oceny wiarygodności i rzetelności wycen przedsiębiorstw oraz nieruchomości, wykorzystywanych w procesie przygotowywania opinii sądowych z zakresu rachunkowości i finansów.

Zakres badania obejmuje:

- analizę standardów zawodowych w zakresie wyceny nieruchomości wyceny przedsiębiorstw obowiązujących i zalecanych do stosowania w Polsce;
- analizę standardów zawodowych w zakresie wyceny nieruchomości wyceny przedsiębiorstw obowiązujących i zalecanych do stosowania na świecie (np. RICS, IVSC);
- analizę zapisów kodeksów etyki zawodowej rzeczoznawców majątkowych oraz biegłych wyceny przedsiębiorstw;
- analizę rekomendacji wydawanych przez Ministra właściwego ds. gospodarki nieruchomościami, Komisję Odpowiedzialności Zawodowej Rzeczoznawców Majątkowych, Stowarzyszeń regionalnych oraz Polską Federację Stowarzyszeń Rzeczoznawców Majątkowych;
- analizę przykładowych wycen przedsiębiorstw oraz wyceny nieruchomości, ze szczególnym uwzględnieniem przypadków wycen niewiarygodnych i nierzetelnych.

1.2 Znaczenie badania

Zagadnienie oceny wiarygodności, rzetelności oraz dokładności wycen przedsiębiorstw oraz nieruchomości jest przedmiotem ożywionej dyskusji naukowej w ramach nauk ekonomicznych (Matysiak, Wang 1995, Crosby 2000, Reinert 2020). Specjaliści z zakresu finansów wskazują też na liczne przypadki błędów w opracowaniu wycen negatywnie wpływających na ich wiarygodność i rzetelność (Fernandez 2007, Green i in. 2016).

Z opublikowanego w 2015 roku raportu przygotowanego przez Najwyższą Izbę Kontroli (NIK) wynika, że aktualny model funkcjonowania biegłych nie gwarantuje powoływania najlepszych ekspertów terminowo wydających merytoryczne i rzetelne opinie (IWS 2016). Jednym z działań pokontrolnych było zlecenie przez Ministerstwo Sprawiedliwości Instytutowi Wymiaru Sprawiedliwości (IWS) poszerzenia badań dotyczących biegłych o problem oszacowania pełnych, aktualnych kosztów ponoszonych przez państwo w związku z funkcjonowaniem biegłych w wymiarze sprawiedliwości z uwzględnieniem m.in. (na podstawie badań aktowych) udziału opinii nierzetelnych i związanych z ich przeprowadzeniem kosztów, a także liczby spraw, w których ze względu na niską jakość opinii wystąpiła konieczność powołania kolejnych biegłych. Z przeprowadzonych przez IWS badań wynika, że zastrzeżenia co do sporządzonej opinii zgłosiło około 40% skarżących postanowienia wydane w danej sprawie. Najczęściej dotyczyły one zawartych w nich wniosków (33,2%) oraz metody przyjętej przez biegłego (13,7%). Niespełna 5% podważyło źródła, na których biegły się oparł i niemal dokładnie tyle samo zgłosiło błędy rachunkowe oraz oczywiste pomyłki. W 8 przypadkach zastrzeżenia sprowadzały się do braku kompetencji biegłego, w 3 – do tezy dowodowej. Wśród innych należy wymienić przede wszystkim pomijanie niektórych faktów i dowodów (NIK 2015)..

Przytoczone wnioski wskazują na istniejącą potrzebę opracowania narzędzi służących ocenie wiarygodności i rzetelności sporządzania wycen na potrzeby opinii sądowych. Planowane badanie podejmuje wyzwanie zapełnienia istniejącej w tym zakresie luki badawczej w

odniesieniu do opinii z zakresu wyceny przedsiębiorstw i wyceny nieruchomości. Istotność podejmowanej problematyki podkreśla fakt że wg badań ISW dowód z opinii biegłego/specjalisty w zakresie wyceny/szacowania nieruchomości był jednym z najczęściej dopuszczanych przez sąd rodzajów opinii.

Na podstawie badań będzie możliwe:

- diagnoza stanu obecnego w zakresie rozwoju standardów wyceny przedsiębiorstw i nieruchomości;
- zidentyfikowanie cech wiarygodnej i rzetelnej opinii z zakresu wyceny przedsiębiorstw i nieruchomości;
- opracowanie tzw. list kontrolnych dla raportów z wyceny przedsiębiorstw bazującej na standardach zawodowych biegłych wyceny przedsiębiorstw i standardach zawodowych rzeczoznawców majątkowych;
- opracowanie charakterystyki błędów w raportach z wyceny przedsiębiorstw oraz w operatach szacunkowych;
- opracowanie wytycznych do sporządzania opinii z zakresu wyceny przedsiębiorstw i nieruchomości
- sformułowanie postulatów w zakresie doskonalenia standardów zawodowych i kodeksu etycznego stosowanych przez biegłych wyceny przedsiębiorstw i przez rzeczoznawców majątkowych.

1.3 Metodyka badań

Przy prowadzeniu badań zostaną wykorzystane następujące metody:

- analizy krytycznej literatury przedmiotu;
- badania dokumentów;
- wielowymiarowej analizy porównawczej;
- analiza studium przypadków;
- wymiany doświadczeń pracowników naukowych IEEF.

1.4 Literatura

Crosby, N. (2000). Valuation accuracy, variation and bias in the context of standards and expectations. *Journal of Property Investment & Finance*.

Fernández, P. (2007). Company valuation methods. The most common errors in valuations. *IESE Business School*, 449.

Green, J., Hand, J. R., & Zhang, X. F. (2016). Errors and questionable judgments in analysts' DCF models. *Review of Accounting Studies*, 21(2), 596-632.

IWS (2016), *Biegły w postępowaniu sądowym. Kompleksowy obraz systemu w świetle badań aktowych, ankietowych, statystycznych i ekonomicznych*, Instytut Wymiaru Sprawiedliwości, Warszawa

Matysiak, G Wang P. (1995) Commercial property market prices and valuations: analysing the correspondence." *Journal of property research* 12, no. 3 (1995): 181-202.

NIK, Funkcjonowanie biegłych w wymiarze sprawiedliwości, Departament Porządku i Bezpieczeństwa Wewnętrznego, Najwyższa Izba Kontroli, Warszawa 2015

Reinert, Jan. "Accuracy of the German income approach in comparison to German DCF valuations." *Journal of Property Research* (2020): 1-19.

2 Metody identyfikowania postawy (wzorca) dobrego gospodarza w kontekście szacowania szkody majątkowej

2.1 Cel badań

W ramach wieloletniego planu badań naukowych pracownicy Zakładu Rachunkowości i Finansów prowadzą badania mające na celu ocenę przydatności oraz rozwijanie metod szacowania trzech ważnych kategorii finansowych: dochodu, ceny sprawiedliwej oraz szkody, wykorzystywanych w procesie opracowywania opinii biegłych z zakresu rachunkowości i finansów. Celem badań zaplanowanych na 2021 rok jest opracowanie podstaw modelu wykorzystywanego do analizy postawy (wzorca) dobrego gospodarza oraz pogłębienie wiedzy w zakresie metod szacowania szkody majątkowej będącej skutkiem przestępstw niegospodarności (w rozumieniu Kodeksu Karnego).

2.2 Znaczenie badań

W latach 2019 – 2020 w Instytucie Ekspertyz Ekonomicznych i Finansowych realizowano badania zmierzające do doskonalenia metod rachunkowości w procesie zapewniania bezpieczeństwa obrotu gospodarczego. Kolejnym krokiem w ramach tak określonych działań jest podjęcie problematyki związanej z procesem szacowania szkody majątkowej w kontekście przestępstw niegospodarności. Wskazuje się w tym zakresie następujące szczegółowe problemy badawcze:

- potrzeba wskazania granic interpretacyjnych (podejście modelowe) wzorców zachowań osób uczestniczących w obrocie gospodarczym, tj. dobrego gospodarza, sumiennego kupca, dobrych obyczajów kupieckich, które bez dogłębnej analizy pojęciowej stanowią postawy subiektywne (Sepioło, 2013; Zoll, 1998);
- przepisy karne nie mogą poprzez nadmierną ingerencję w sferę gospodarowania stać się przyczyną hamowania inicjatyw osób zarządzających (podejmowania działań ryzykownych a pożądanym dla uzyskania lepszych efektów), tym samym realia obrotu gospodarczego i cechy gospodarki wolnorynkowej wymagają pozostawienia swobody podejmowania decyzji osobom pełniącym funkcje gospodarcze, co automatycznie rodzi potrzebę identyfikacji zachowań mających cechy nadużycia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków (Duży, 2007).

Szczegółowe problemy badawcze mają umożliwić opracowanie rozwiązania modelowego przydatnego w sytuacjach ogólnego i nieprecyzyjnego określenia uprawnień i obowiązków osoby uprawnionej i zobowiązanej do zajmowania się sprawami majątkowymi, a ustalenie zakresu uprawnień i obowiązków powinno następować przez odwołanie się do zasad obowiązujących w danej sferze obrotu z uwzględnieniem natury prawnej oraz tradycji i praktyki wykonywania tego rodzaju czynności oraz charakteru funkcji pełnionej przez sprawcę.

Artykuł 296 KK¹ jest jednym z najważniejszych, a zarazem najczęściej wykorzystywanym w praktyce stosowania prawa przepisem chroniącym obrót gospodarczy. Jednocześnie przepisy art. 296 KK nie doczekały się kompleksowego opracowania, choć ich konstrukcja i treść wywołuje nadal wiele istotnych zastrzeżeń, zasadne jest więc rozpatrywanie ich w kontekście pomiaru wartości szkody majątkowej (Sepioło, 2013). Zbadania wymaga kwestia istoty zachowania karalnego sprowadzającego się do „nadużycia uprawnień lub niedopełnienia obowiązków” (wykraczających poza postawę „dobrego gospodarza”), a ponadto problematyka szkody (lub sprowadzenia bezpośredniego niebezpieczeństwa jej wyrządzenia), będącej

¹ Po uchyleniu ustawą z 9.6.2011 r. o zmianie ustawy Kodeks karny oraz niektórych innych ustaw przepisu art. 585 KSH (przestępstwo działania na szkodę spółki), przepisy art. 296 KK stały się jedynym kamprawnym instrumentem ochrony interesów podmiotów gospodarczych przed nieuczciwymi i szkodliwymi praktykami menedżerów.

skutkiem czynności sprawczej. Prowadzone w IEEF badania mają na celu stworzenie rozwiązań modelowych służących ocenie wystąpienia oraz oszacowania wartości szkody majątkowej.

2.3 Metodyka badań

Przy prowadzeniu badań będą wykorzystywane następujące metody:

- krytyczna analiza literatury w zakresie postawy (wzorca) dobrego gospodarza oraz pomiaru szkody majątkowej;
- analiza studium przypadku w oparciu o istniejące - w dostępnych bazach danych – orzecznictwo dotyczące przypadków niegospodarności z artykułu 296 KK.

2.4 Literatura

Sepioło I. (2013), *Przestępstwo niegospodarności z art. 296 KK*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2013.

Zoll A. *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz do art. 1–116 Kodeksu karnego*, Kraków 1998.

Duży J., *Przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków jako znamię przestępstwa działania na szkodę spółki*, PiP 2007, Nr 12.

3 Metody szacowania dochodu – uwarunkowania wyboru i problemy stosowania

3.1 Cel badań

Celem badań jest identyfikacja czynników wpływających na wybór metod szacowania dochodu oraz identyfikacja problemów pojawiających się w związku z stosowaniem przepisów dotyczących szacowania podstawy opodatkowania.

3.2 Znaczenie badań

W ordynacji podatkowej przewidziano możliwość przeprowadzenia szacowania podstawy opodatkowania w celu wymiaru podatku. Przepisy określające opodatkowanie dochodów pozwalają na jego ustalanie w drodze oszacowania. Regulacje te mają na celu przeciwdziałanie i zwalczanie skutków występowania oszustw podatkowych. W polskich normach prawnych określono sześć metod szacowania podstawy opodatkowania:

- porównawczą wewnętrzną,
- porównawczą zewnętrzną
- remanentową,
- produkcyjną,
- kosztową,
- udziału dochodu w obrocie.

W przypadku jeśli nie mogą one być wykorzystane, normy zawarte w Ordynacji podatkowej pozwalają również na stosowanie metod innych niż wymienione w przepisach. Identyfikacja czynników wpływających na ich wybór stanowić będzie podstawę do poprawy opracowania szczegółowych zasad szacowania podstawy opodatkowania. Jest to kontynuacja i rozwinięcie badań prowadzonych od 2019 r. Stosowanie regulacji dotyczących szacowania podstawy opodatkowania powoduje występowanie różnego rodzaju problemów. Należą do nich m.in. prawidłowość wykorzystania poszczególnych metod szacowania oraz błędy popełniane przez organy podatkowe. Ich identyfikacja i szczegółowa analiza przyczynić się może do poprawy funkcjonowania administracji skarbowej oraz zwiększenia dochodów budżetowych.

3.3 Metodyka badań

Przy prowadzeniu badań będą wykorzystywane następujące metody:

- krytyczna analiza literatury oraz aktów prawnych,
- analiza studium przypadków uwzględniające orzeczenia sądów administracyjnych w zakresie szacowania podstawy opodatkowania; źródłem danych do badania będą treści orzeczeń, zawarte w bazach elektronicznych.

3.4 Literatura

Dzwonkowski H. (red.), *Opodatkowanie dochodów nieujawnionych. Praktyka postępowania podatkowego i odpowiedzialność karna skarbową*, Difin, Warszawa 2009

Kłosińska A., *Szacowanie podstawy opodatkowania*, Wydawnictwo UŁ, Łódź 2020.

Schneider, K., *Błędy i oszustwa w dokumentach finansowo-księgowych*, PWE, Warszawa 2007.

Pietrasz P., Siemieniako J., *Oszacowanie podstawy opodatkowania w świetle realizacji zasady prawdy materialnej (2)* „Przegląd Podatkowy”, 2010 nr 11.

Pietrasz P., *Opodatkowanie dochodów nieujawnionych*, System Informacji Prawnej Lex.

Sowiński R., *Metody oszacowania podstawy opodatkowania*, Przegląd Podatkowy 2003 nr 7. ustawa z dn. 29 sierpnia 1997 r., ordynacja podatkowa t.j. Dz.U. z 2012 r. poz. 749 z późn. zm.

4 Rola rachunkowości w dokumentacji zbrodni ludobójstwa popełnionych w okresie II wojny światowej. Perspektywy ofiar i sprawców

4.1 Cel badań

Celem badania jest określenie roli rachunkowości w dokumentowaniu zbrodni ludobójstwa popełnianych na ziemiach polskich w czasie II wojny światowej przez nazistowskie Niemcy. Badaniami zostaną objęte zarówno regulacje rachunkowości wprowadzone przez nazistowskie Niemcy na obszarze Polski (w szczególności na terenie Generalnego Gubernatorstwa), jak i praktyka rachunkowości (w tym stosowana w gettach oraz obozach koncentracyjnych). Uzyskane wyniki badań powinny umożliwić rozpoznanie prawnych uwarunkowań systemu rachunkowości narzuconego przez Niemcy w trakcie II Wojny Światowej oraz przyczynić się do zidentyfikowania rozwiązań organizacyjnych i sprawozdawczych stosowanych w praktyce rachunkowości w gettach i obozach koncentracyjnych. Wyniki badań mogą stanowić wiarygodną i użyteczną podstawę do dalszych, kompleksowych prac analitycznych prowadzonych na potrzeby szacowania szkód wyrządzonych w trakcie II Wojny Światowej oraz doskonalenia metod rachunkowości śledczej.

4.2 Znaczenie badań

Wyniki badań powinny umożliwić przybliżenie skutków finansowych zbrodni ludobójstwa popełnianych przez nazistowskie Niemcy na ziemiach polskich w czasie II wojny światowej. Badania prowadzone zarówno z perspektywy sprawców i ofiar pozwolą również na kompleksową identyfikację złożonych praktyk rachunkowości wykorzystywanych zarówno przez sprawców zbrodni ludobójstwa, jak i ich ofiary. Rachunkowość była zarówno mechanizmem opresji ze strony okupanta, ale także pełniła funkcję narzędzia oporu wobec Niemców. Wyniki przeprowadzonego badania przyczynią się do rozwoju metod rachunkowości i finansów śledczych doskonalonych w IEEF poprzez:

- zidentyfikowanie mechanizmów stanowienia i funkcjonowania regulacji oraz praktyki rachunkowości w stanach krytycznych dla funkcjonowania narodu i państwa,
- określenie charakteru, struktury i zakresu informacji finansowych, generowanych przez szeroko rozumiany system rachunkowości, przydatnych w procesie szacowania szkód.

Problematyka relacji między rachunkowością a zbrodnią ludobójstwa zorganizowaną przez nazistów, była już przedmiotem badań prowadzonych przez przedstawicieli nauki rachunkowości. W. Funnell (1998) wskazał, że rachunkowość może być wykorzystywana jako narzędzie do ukrywania faktycznego wymiaru społecznego przeprowadzanych operacji. Funnell (2013) badał również rolę rachunkowości w aparacie biurokratycznym ustanowionym w celu wprowadzenia przez nazistów ostatecznego rozwiązania. W kolejnej pracy W. Funnell (2015) wskazał, że nazistowskie Niemcy wykorzystywały mechanizm wzorowany na funkcjonowaniu fabryki, wspomagający przekształcanie ludzi i ich własności w pożądane produkty. E. J. Lippman i P. A. Wilson (2007) przedstawiły charakterystykę operacji związanych z pracą niewolniczą, zarządzanych przez niemieckie korporacje i nazistowskie podmioty państwowe, oraz określiły informacje księgowo i analizy finansowe wykorzystywane w celu wsparcia zarządzania. W kolejnej pracy Lippman i Wilson (2013) zbadały praktykę rachunkowości stosowaną przez nazistowskie Niemcy w celu potwierdzenia tezy, iż wybory księgowych dotyczące rodzaju informacji oraz sposobu prezentacji tych informacji wywierają znaczący wpływ na decyzje podejmowane przez organizacje oraz inne podmioty. V. Antonelli, R. D'Alessio, R. Rossi oraz W. Funnell (2018) wskazali na znaczącą rolę rachunkowości w procesie wywłaszczenia nieruchomości na podstawie nazistowskich przepisów we Włoszech. W Polsce problematykę kształtowania systemu regulacji i praktyki rachunkowości w okresie II Wojny światowej podejmował M. Turzyński (2014, 2020).

Prowadzone w IEEF badania mają przybliżyć rozwiązania ewidencji księgowej, kontroli oraz sprawozdawczości finansowej stosowane w Polsce podczas II Wojny światowej, co powinno ułatwić identyfikację zakresu, charakteru i struktury dokumentacji finansowej wykorzystywanej na potrzeby procesu szacowania szkód.

4.3 Metodyka badań

Przy przeprowadzaniu badań zostaną wykorzystane następujące metody:

- badania archiwalne,
- studia przypadków,
- krytyczna analiza literatury.

4.4 Literatura

Antonelli, V., D'Alessio, R., Rossi, R. Funnell, W. (2018), *Accounting and the banality of evil: Expropriation of Jewish property in Fascist Italy (1939–1945)*, „Accounting, Auditing & Accountability Journal”, Vol. 31 No. 8, s. 2165-2191.

Fleischman, R.K. and Funnell, W.N. (2007), *The relevance of the past*, [w:] Hopper, T., Northcott, D. and Scapens, R.W. [red.], *Issues in Management Accounting*, Pearson, Education Ltd., Edinburgh, s.377-398.

Funnell W. (1998) *Accounting in the service of the holocaust*, „Critical Perspectives on Accounting”, Vol. 9, Issue 4, s. 435-464.

Funnell W. (2013), *Accounting for the Holocaust* [w:] R.K Fleischman, W. Funnell, S. P. Walker [red.], *Critical Histories of Accounting: Sinister Inscriptions in the Modern Era*, Routledge, New York, s. 57-68.

Funnell, W.N. (2015), *The Holocaust, Accounting and the denial of Humanity*, [w:] W.N Funnell, M. Chwastiak, [red.], *Accounting at War: The Politics of Military Finance*, Routledge, Abingdon, pp.126-147.

Lippman E. J., Wilson P. A (2007), *The culpability of accounting in perpetuating the Holocaust*, „Accounting History”, Vol. 12, Issue 3, s. 283-303.

Lippman E.J, Wilson P.A. (2013), *Accountants and the Holocaust* [w:] R.K Fleischman, W. Funnell, S. P. Walker [red.], *Critical Histories of Accounting: Sinister Inscriptions in the Modern Era*, Routledge, New York, s. 69-81.

Turzyński M. (2014), *Rachunkowość czasu II wojny światowej w okupowanej Polsce: przypadek Generalnego Gubernatorstwa* „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, tom 80 (136), SKwP, Warszawa 2014, s. 225-244.

Turzyński M. (2020), *Organizacja systemu rachunkowości w getcie łódzkim w latach 1940–1944. Perspektywa ofiar zagłady*. „Zeszyty Teoretyczne Rachunkowości”, tom 107 (163), SKwP, Warszawa 2014, s. 71-98.

5. Wpływ regulacji prawnych na wahania luki w podatku VAT

5.1 Cel badań

Celem naukowym badań jest kontynuacja, rozszerzenie i pogłębienie badań nad znaczeniem czynników ekonomicznych i regulacji prawnych w kształtowaniu luki w dochodach z podatku VAT. Realizacja zaprojektowanych badań będzie wymagać:

- kontynuacji i finalizacji prac nad identyfikacją makroekonomicznych determinant luki VAT,
- zidentyfikowania najważniejszych zmian prawnych i organizacyjnych w systemie poboru podatku VAT (szczegółowa analiza ustaw oraz wynikających z nich zmian w funkcjonowaniu aparatu skarbowego i podmiotów gospodarczych),
- weryfikacji za pomocą narzędzi ekonometryczno-statystycznych hipotez badawczych o znaczeniu najważniejszych zmian prawnych i organizacyjnych w systemie poboru VAT,
- oszacowania parametrów kwantyfikujących skutki zmian regulacji prawnych dla dochodów budżetu państwa roli w okresie 2005-2019.

5.2 Znaczenie badań

Cechą wspólną niemal wszystkich empirycznych badań luki VAT jest to, że poddaje się w nich weryfikacji empirycznej rolę czynników ekonomicznych, demograficznych, instytucjonalnych i społecznych w kształtowaniu dochodów z VAT (m.in. Agha i Haughton 1996, Andreoni i in 1998, Mathews 2003, Aizenman i Jinjarak 2005, Reckon LLP 2009, CASE 2013, 2018, 2019, Zidkova 2014, Szczypińska 2018). Wadą większości przyjmowanych rozwiązań jest duży stopień ogólności wyprowadzanych wniosków i niemożność ich operacjonalizacji. Empiryczne potwierdzenie hipotezy, że – na przykład – wahania stopy bezrobocia są współbieżne z wahaniami luki podatkowej, zaś ograniczenie korupcji i pozytywna społeczna ocena struktury wydatków rządowych istotnie ograniczają rozmiar luki, jest ważne z poznawczego punktu widzenia, ale jednocześnie nie dostarcza decydentom informacji o tym jakie były budżetowe i makroekonomiczne ich skutki ich wcześniejszych decyzji i tym samym nie jest użyteczne przy planowaniu dalszych zmian w systemie poboru podatków.

Planowane na rok 2021 badania mają na celu wypełnienie wskazanej wyżej luki poprzez ocenę efektywności dotychczasowych zmian w systemie poboru podatku VAT i oszacowanie skutków tych zmian w kontekście prowadzonej polityki gospodarczej. Wyniki badań pozwolą jednocześnie na oszacowanie proporcji w jakich obserwowane w ostatnich latach wahania luki VAT były konsekwencją procesów makroekonomicznych (np. cyklu koniunkturalnego, Bratkowski i Kotecki 2018), a w jakiej wynikały z wprowadzenia rygorystycznych reguł rozliczania podatku VAT (np. wprowadzenie JPK, wprowadzenie *split payment* i in., PIE 2018).

W przypadku powodzenia projektowane analizy będą miały charakter finalny w zakresie badań luki VAT. Wypracowany w ich ramach aparat naukowy zostanie wykorzystany w planowanych w dalszej perspektywie badaniach luk w podatku akcyzowym i w podatku CIT.

5.3 Metodyka badań

W badaniach zostaną wykorzystane następujące metody:

- pogłębiona analiza ustaw oraz opracowań naukowych z zakresu prawa podatkowego, której celem będzie identyfikacja kluczowych zmian w systemie poboru podatku VAT,
- skonstruowanie zmiennych jakościowych pozwalających na ujęcie zmian systemu podatkowego w modelach ekonometrycznych,

- skonstruowanie sekwencji modeli ekonometrycznych będących podstawą do weryfikacji hipotez o roli poszczególnych regulacji prawnych na kształtowanie luki w podatku VAT.

5.4 Literatura

Agha, A., I. Haughton (1996), *Destinating VAT Systems: Some Efficiency Considerations*, *The Review of Economics and Statistics*, vol. 78, s.303-308.

Aizenman, J., Y. Jinjark (2005) *The Collection Efficiency of Value Added Tax: Theory and International Evidence*, NBER Working Paper 11539, National Bureau of Economic Research, MA.

Andreoni, J., B. Erard, J. Feinstein (1998) *Tax Compliance*, *Journal of Economic Literature*, vol. 36, p. 818-860.

Bratkowski, A., L. Kotecki (2018) *Luka VAT w świetle analiz makroekonomicznych*, Instytut Obywatelski, Warszawa, mimeo, <http://www.instytutobywatelski.pl/wpcontent/uploads/2018/12/>.

CASE (2013) *Study to Quantify and Analyse the VAT Gap in the EU-27 Member States. Final Report*, https://ec.europa.eu/taxation_customs/sites/taxation/files/docs/body/vat-gap.pdf

CASE (2018) *Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States 2018. Final Report*.

CASE (2019) *Study and Reports on the VAT Gap in the EU-28 Member States 2019. Final Report*.

Mathews, K. (2003) *VAT Evasion and VAT Avoidance: Is There a European Laffer Curve for VAT?*, *International Review for Applied Economics*, vol. 17, no. 1, p. 105-114.

PIE (2018) *Zmniejszenie luki VAT w Polsce w latach 2016-2017*, Polski Instytut Ekonomiczny, Warszawa, mimeo, <http://pie.net.pl/wp-content/uploads/2018/10/Raport-LUKA-VAT-www-08-11-A.pdf>.

Reckon LLP (2009) *Study to Quantify and Qnalysse the VAT Gap in the EU-25 Member States*, mimeo.

Szczypińska, A. (2018), *Luka VAT w UE*, MF Working Papar Series, no. 28-2018, Ministry od Finance, Republic of Poland, Warsaw.

Zidkova, H. (2014) *Determinants of VAT Gap in EU*, *Prague Economic Papers*, vol. 4, p. 514-530.

6. Bezpieczeństwo systemów opartych na blockchain

6.1 Cel badań

Celem badań będzie analiza bezpieczeństwa systemów opartych na rozproszonych rejestrach wykorzystujących tzw. łańcuch bloków. Badania te pozwolą zebrać i podsumować podatności systemów (luki bezpieczeństwa).

6.2 Znaczenie badań

W ostatnich latach obserwujemy dynamiczny wzrost zainteresowania technologią łańcucha bloków (blockchain). Pierwsze i do dziś najważniejsze zastosowanie tej technologii to gromadzenie i handel kryptowalutami (np. Bitcoin). Technologia ta jest także wykorzystywana na rynkach energii oraz instrumentów finansowych (zob. np. Al-Jaroodi, Mohamed 2019). W przypadku instrumentów finansowych, oczekuje się rozpowszechnienia tej technologii w Polsce, choćby ze względu na nowelizację Kodeksu Spółek Handlowych wprowadzającą możliwość prowadzenia rejestru akcjonariuszy w postaci „rozproszonej i zdecentralizowanej bazy danych”.

Badanie pozwoli opisać znane podatności, zarówno na podstawie prac naukowych (np. Shetty i in., 2019; Bellini i in., 2020) oraz przeglądu publicznie ujawnionych incydentów bezpieczeństwa. Nie są nam znane podobne prace podsumowujące zagadnienie bezpieczeństwa systemów opartych na blockchain, publikowane w języku polskim. Tym samym publikacja planowanego badania przyczyni się do wzrostu świadomości polskich użytkowników blockchain.

6.3 Metodyka badań

Analiza podatności systemów blockchain (luk bezpieczeństwa) będzie wymagała po pierwsze – usystematyzowania technologii blockchain np. ze względu na rodzaj konsensusu niezbędnego do aktualizacji bazy (proof of work, proof of stake, proof of stake z reputacją itp.; zob. Sankar, Sindhu i Sethumadhavan, 2017). Przegląd wiedzy będzie bazować na kilku rodzajach materiałów źródłowych. Po pierwsze – zapoznamy się z dokumentacją („biała księga”) kilku najbardziej popularnych systemów opartych na łańcuchu bloków (np. Bitcoin, Litecoin, Ethereum itd.). Po drugie – wykorzystamy opracowania naukowe (artykuły indeksowane w międzynarodowych bazach danych oraz materiały z renomowanych konferencji poświęconych bezpieczeństwu informatycznemu) Po trzecie – weźmiemy pod uwagę także materiały zgromadzone w portalach poświęconych cyberbezpieczeństwu. Szczególną uwagę zwrócimy na upublicznione doniesienia o incydentach bezpieczeństwa w organizacjach stosujących blockchain (w tym nieliczne raporty szczegółowo opisujące szczegóły incydentu).

6.4 Literatura

Al-Jaroodi, J., & Mohamed, N. (2019). Blockchain in industries: A survey. *IEEE Access*, 7, 36500-36515.

Bellini, E., Iraqi, Y., & Damiani, E. (2020). Blockchain-based distributed trust and reputation management systems: a survey. *IEEE Access*, 8, 21127-21151.

Sankar, L. S., Sindhu, M., & Sethumadhavan, M. (2017). Survey of consensus protocols on blockchain applications. In *2017 4th International Conference on Advanced Computing and Communication Systems (ICACCS)* (pp. 1-5). IEEE.

Shetty, S. S., Kamhoua, Ch. A., & Nijlla, L. (2017). *Blockchain for distributed systems security*. Wiley & IEEE Press, New Jersey.

7. Zmiany oferty dla konsumentów w okresie pandemii COVID 19 – analiza zagrożeń dla konsumentów

7.1 Cel badań

Identyfikacja zmian w ofercie instytucji finansowych (banków i zakładów ubezpieczeniowych) w ofercie kierowanej do klientów indywidualnych (konsumentów) w okresie pandemii COVID-19. Określenie przyczyn tych zmian oraz skutków dla rynku finansowego, a także konsumentów. Ocena nowej oferty uwzględniająca zmiany zachowań i potrzeb konsumentów oraz związanych z nią zagrożeń.

7.2 Znaczenie badań

Wymogi sanitarne oraz zmiany życia i pracy konsumentów wpłynęły na ich decyzje dotyczące wydatków inwestycji oraz ubezpieczeń. Pojawiła się obawa przez utratą pracy oraz zmniejszenie wydatków na konsumpcję. W warunkach coraz niższych stóp procentowych i wzrostu niepewności na rynkach walutowym i kapitałowym klienci indywidualni zaczęli poszukiwać alternatywnych sposobów oszczędzania i inwestowania przez klientów indywidualnych (złoto, nieruchomości). Badania mają pokazać czy i w jaki sposób podmioty finansowe były w stanie zmodyfikować swoją ofertę, utrzymując z jednej strony wystarczającą rentowność, a z drugiej pozostając instytucjami zaufania publicznego.

7.3 Metodyka

- analiza porównawcza zmian oferty poszczególnych sektorów instytucji finansowych,
- analiza informacji od instytucji sieci bezpieczeństwa (NBP, KNF, BFG, MF)
- analiza informacji od instytucji ochrony konsumenta (UOKiK, RF)

7.4 Literatura

Bartosik-Purgat M., Zachowania konsumentów. Globalizacja, nowe technologie, aktualne trendy, otoczenie społeczno-kulturowe, PWN, 2017.

Retail Banking in the Age of COVID-19, Scenarios for Resilient Leaders, Deloitte, May 2020.

Carletti E., Claessens S., Fatás A. and Vives X., The Bank Business Model in the Post-Covid-19 World, Centre for Economic Policy Research, 2020.

8. Rodzaje piramid finansowych występujących w Polsce

8.1 Cel badań

Identyfikacja najczęściej występujących rodzajów piramid finansowych w Polsce. Geneza ich występowania, wskazanie czynników i środowisk sprzyjających tworzeniu się piramid. Ocena skali problemu i sformułowanie propozycji przeciwdziałania.

8.2 Znaczenie badań

Niezależnie od wzrostu świadomości konsumentów dotyczącej nadużyć finansowych, nadal pojawiają się podmioty, które oferują wysokie (niespotykane w normalnej działalności gospodarczej) stopy zwrotu uzyskiwane w efekcie wykorzystania środków wzrastającej liczby klientów. Pomimo tego, iż podmioty te zazwyczaj funkcjonują w oparciu o podobne modele czy mechanizmy działania, a klienci często podejrzewają oszustwo, to jednak są gotowi zaryzykować licząc, że znajdą się w uprzywilejowanej grupie która uzyska zapowiadany dochód, a działania Państwa zapewnią ochronę ich kapitału. Tym samym istotną rolę w procederze tworzenia piramid finansowych mogą odgrywać ogólnodostępny internet, w tym przede wszystkim media społecznościowe, perspektywa osiągnięcia ponadprzeciętnych zysków oraz agresywny marketing mający na celu uwiarygodnienie wysoce ryzykownej oferty inwestycyjnej.

8.3 Metodyka

- analiza dostępnych źródeł o charakterze legislacyjnym (regulacje prawne, szczególnie art. 286 KK, rekomendacje nadzorcze),
- analiza dostępnych informacji oraz raportów UOKiK, RF i KNF dotyczących piramid finansowych,
- analiza literatury naukowej.

8.4 Literatura

Albrecht S., *Identifying Fraudulent Financial Transactions*, Brigham Young University, 2007.

Belianin A.V., Issouпова O., *Financial Pyramids in Transitional Economies: a Game-Theoretic Approach*, Economic, 2001.

Filar D., *Na błędnym kursie, Polityka i gospodarka Polski w latach 2015-2020*, Wydawnictwo Arche, 2020.

Masiukiewicz P., *Piramidy finansowe, Teoria, regulacje, praktyka*, PWN, Warszawa 2015.

Michalski M. (red.), *Piramidy finansowe a bezpieczeństwo rynków*, Monografie Prawnicze, C.H. Beck, 2019.

Pływaczewski W., *Przeciwdziałanie patologiom na rynkach finansowych od edukacji ekonomicznej po prawnokarne środki oddziaływania*, Monografie Lex a Wolters Kluwer business, Wolters Kluwer Polska, 2015.

Rutkowska-Tomaszewska E., *Ochrona klienta na rynku usług finansowych w świetle aktualnych problemów i regulacji prawnych*, C.H. Beck, 2017.

9. Skala naruszeń art. 171 Prawa Bankowego i sposoby maskowania czynności zastrzeżonych dla podmiotów licencjonowanych

9.1 Cel badań

Identyfikacja występujących naruszeń art. 171 Prawa Bankowego (gromadzenie depozytów bez licencji bankowej). Analiza celów poszukiwania środków oraz sposobów maskowania rzeczywistych zamiarów. Ocena skali problemu i sformułowanie propozycji przeciwdziałania.

9.2 Znaczenie badań

Gromadzenie środków bez wymaganej licencji, a następnie inwestowanie ich w aktywa o wysokim ryzyku lub wykorzystywanie tych środków do kolejnych przestępstw jest bardzo istotną dysfunkcją rynku. Występowanie większej liczby takich przestępstw może w znaczący sposób podważyć zaufanie do instytucji finansowych oraz organów odpowiedzialnych za ich regulację i nadzór. W skrajnej sytuacji może to nawet zagrozić stabilności sektora finansowego.

9.3 Metodyka

- analiza ostrzeżeń KNF dotyczących naruszeń art. 171 Prawa Bankowego oraz stwierdzonych przypadków przestępstw;
- analiza metod maskowania czynności bankowych;
- analiza porównawcza klientów takich podmiotów;
- analiza informacji od instytucji ochrony konsumenta (UOKiK, RF).

9.4 Literatura

Oziębala W., Współczesne tendencje kształtowania się modelu nadzoru bankowego. Nadzór makro i mikroostrożnościowy, C.H. Beck, 2020.

Pisarewicz P., Kowalewska E., Wybrane zagadnienia regulacji prawa bankowego i nadzoru nad rynkiem finansowym w kontekście praktyki ochrony klientów sektora bankowego, Zarządzanie i Finanse / Journal of Management and Finance Vol. 15, No. 2/1/2017.

Ardic O. P., Ibrahim J. A., Mylenko N., Consumer Protection Laws and Regulations in Deposit and Loan Services A Cross-Country Analysis with a New Data Set, The World Bank, Policy Research Working Paper 5536, January 2011.